

STUDENCKI SŁOWNIK SUAHILIJSKO-POLSKI

Wersja wstępna (1320 haseł)

Przygotowanie haseł:

ANNA PYTLUK

Redakcja merytoryczna,

skład i łamanie:

BEATA WÓJTOWICZ

Zakład Zastosowań Informatycznych

Instytut Orientalistyczny

Uniwersytet Warszawski

Warszawa, 20.05.2003.

<http://www.orient.uw.edu.pl/~jsbien/BW/SSSP/SSSP.pdf>

Niniejszy *Studencki słownik suahilijsko-polski* powstał na podstawie haseł opracowanych i wprowadzonych do komputera (za pomocą programu MS Access) przez ANNĘ PYTLUK, studentkę Zakładu Języków i Kultur Afryki Instytutu Orientalistycznego Uniwersytetu Warszawskiego; do składu i łamania wykorzystano system $\text{\LaTeX} 2_{\epsilon}$. Obecnie słownik zawiera 1320 haseł obejmujących zakres materiału z pierwszego roku nauki języka suahili. Słownik jest dostępny na zasadach licencji GNU FDL¹ m.in. w formacie PDF pod adresem <http://www.orient.uw.edu.pl/~jsbien/BW/SSSP/> i jest replikowany pod adresem <http://www.mimuw.edu.pl/~jsbien/BW/SSSP/>.

Objaśnienie skrótów stosowanych przez autorkę haseł

Skrót	Opis	Przykład
V0	czasowniki jednosylabowe i nieregularne	ja
V1	czasowniki regularne zakończone samogłoską a; formy podstawowe	soma
V2	czasowniki zakończone w formie podstawowej 2 samogłoskami	chukua
V3	czasowniki zakończone na i	fikiri
V4	czasowniki zakończone na u	husu
W	czasowniki w formie wzajemnej	onana
D	czasowniki w formie kierunkowej	pikia
K	czasowniki w formie kauzatywnej	somesha
S	czasowniki w formie statywnej	vunjika
Z	czasowniki w stronie zwrotnej	jifunza
B	czasowniki w stronie biernej	andikwa
N1	rzeczowniki w klasie 1 mające liczbę mnogą w klasie 2	mjomba / wajomba
N3	rzeczowniki w klasie 3 mające liczbę mnogą w klasie 4	mti / miti
N5	rzeczowniki w klasie 5 mające liczbę mnogą w klasie 6	debe / madebe
N6	rzeczowniki będące zazwyczaj tylko w klasie 6	maji
N7	rzeczowniki w klasie 7 mające liczbę mnogą w klasie 8	kijiko / vijiko
N9	rzeczowniki w klasie 9 mające liczbę mnogą w klasie 10	ajili / ajili
N11/14	rzeczowniki w klasie 11/14; lp jak kl.3, lm jak kl.10	ukuta / kuta; unywele / nywele
N5/1	rzeczowniki w klasie 5, ale odmieniające się jak klasa 1	bwana / mabwana
N7/1	rzeczowniki w klasie 7, ale odmieniające się jak klasa 1	kijana / vijana
N9/1	rzeczowniki w klasie 9, ale odmieniające się jak klasa 1	ndege / ndege
A1	przymiotniki uzgadniające się z rzeczownikiem (rodzime)	embamba
A2	przymiotniki nieuzgadniające się z rzeczownikiem (zapożyczenia)	maalumu
A3	przymiotniki składające się z wyrażenia (wielowyrazowe)	aina kwa aina
P1	przysłówki jednowyrazowe	karibu
P2	przysłówki składające się z wyrażenia (wielowyrazowe)	hivi karibuni

¹ Tekst licencji jest podany w załączniku.

A

-a kigeni *adj* A3 obcy
-a kimataifa *adj* A3 zagraniczny
-a kireno *adj* A3 portugalski
-a kitaaluma *adj* A3 akademicki
-a kutosha *adv* P2 wystarczająco
-a pekee *adj* A3 jedyny, niepowtarzalny
abudu *v* V4 czcić
acha *v* V1 zostawiać; pozwalać
adhibu *v* V4 ukarać
adhimisha *v* V1 świętować
adhuhuri *n* N9 pora dnia między godziną 12.00 a 13.00
adi *n* N5/1 wróg
afadhali *adv* P1 lepiej...
afya *n* N9 zdrowie
aga *v* V1 żegnać
agana *v* V1W pożegnać się (ze sobą)
Agano Jipya *n* N5 Nowy Testament
Agano la Kale *n* N5 Stary Testament
agiza *v* V1 zamówić
aina *n* N9 rodzaj
aisikrimi *n* N9 lody
ajabu *n* N9 zadziwiająca rzecz; cud
ajali *n* N9 wypadek
ake *adj* A1P jego
akili *n* N9 umysł; rozum
akina *n* N9 państwo
akiwa *conj* gdy; podczas
ako *adj* A1P twój

alasisiri *n* N9 pora dnia między godziną 13.00 a 17.00
alfajiri *n* N9 pora dnia między godziną 3.00 a 6.00
alhamis *n* N9 czwartek
alika *v* V1 zaprosić
amani *n* N9 pokój
amba- *pron* WZ który
ambia *v* V2 mówić
ambukiza *v* V1 zarażać
amini *v* V3 wierzyć
amka *v* V1 budzić się; wstawać
amua *v* V2 decydować
andaa *v* V2 przygotować
andamana *v* V1W towarzyszyć sobie
andika *v* V1 pisać
angalia *v* V2 uważać; dbać; obserwować
angu *adj* A1P mój
angua *v* V2 wybuchnąć (o śmiechu/lzach)
anguka *v* V1 spaść
anwani *n* N9 adres
anza *v* V1 zaczynać
ardhi *n* N9 ziemia
arobaini *num* czterdzieści
asali *n* N9 miód
asante *interj* dziękuję
asimilia *n* N9 procent
askari *n* N9/1 mundurowy; żołnierz
asubuhi *n* N9 rano
aya *n* N9 paragraf
azima *v* V1 pożyczyć

B

baa *n* N9 bar
baada ya *adv* P3 po
baadaye *adv* P1 później
baadhi *adj* A2 niektórzy
baba *n* N5/1 ojciec, tata
badala ya *adv* P1 zamiast
badili *v* V3 zmieniać
bado *adv* wciąż; jeszcze
bafu *n* N9 łazienka; wanna
bahasha *n* N9 koperta
bahati *n* N9 szczęście
bahati mbaya *n* N9 pech
bahati nzuri *n* N9 szczęście
bahiri *adj* A2 skąpy
baina ya ... na *adv* P1 pomiędzy ... i ...
baisikeli *n* N9 rower
baki *v* V3 zostać

bakshishi *n* N9 napiwek
bali *conj* ale; lecz
balazi *n* N9/1 ambasador
banda *n* N6 chata
bangili *n* N9 bransoletka
bao *n* N9 deska
bara *n* N9 kontynent; ląd
barabara *n* N9 droga
baraka *n* N9 błogosławieństwo
baridi *n* N9 zimno
barua *n* N9 list
barua umeme *n* N9 e-mail
basi *n* N9 autobus
basi *interj* więc; basta, koniec
baya *adj* A1 zły
beba *v* V1 nieść
bee *interj* odpowiedź kobiety na wezwanie

bega *n* N5 ramię
bei *n* N9 cena
benki *n* N9 bank
bia *n* N9 piwo
biashara *n* N9 handel
bibi *n* N5/1 kobieta; żona
bichi *adj* A1 niedojrzały, nieugotowany
bidi *v* V3 musieć, trzeba
bila *conj* bez; wyłączając
bilauri *n* N9 szklanka
binadamu *n* N9/1 człowiek; istota ludzka
binti *n* N9/1 córka
bisha hodi *v* V1 pukać do drzwi okrzykiem

bivu *adj* A1 dojrzały; świeży
blauzi *n* N9 bluzka
buluu *adj* A2 niebieski
bomba *n* N5 rura
bombo *n* N9 przeziębienie
bora *adj* A2 wspaniały
breki *n* N9 hamulec
buibui *n* N5 pająk; czarna płachta do obwiązywania się
bunduki *n* N9 broń
bunge *n* N9 parlament
bure *adv* P1 na próżno / darmo
busara *n* N9 mądrość
bustani *n* N9 ogród
bwana *n* N5/1 pan, mężczyzna; mąż

C

chache *adv* P1 mało, niewiele
chafu *adj* A1 brudny
chagua *v* V2 wybrać
chai *n* N9 herbata
chaki *n* N9 kreda
chakula *n* N7 jedzenie
chakula cha jioni *n* N7 kolacja
chama *n* N7 partia
changamfu *adj* A2 pogodny; szczęśliwy
chapa *v* V1 bić; uderzać
chawa *n* N5 wesz
cheka *v* V1 śmiać się
chelewa *v* V0B spóźnić się
chemka *v* V1 wrzeć
chemsha *v* V1K gotować
cheza *v* V1 grać; bawić się
cheza karata *v* V1 grać w karty
chini *n* N9 spód
chini ya *adv* P3 pod
choka *v* V1 zmęczyć się
chokaa *n* N9 gips
chokoleti *n* N9 czekolada

choma *v* V1 wkłuwać
chombo *n* N7 naczynie; narzędzie; środek (do)
chomoa *v* V1R wykłuwać
chomoka *v* V1RK wyjść poza
choo *n* N7 toaleta
chosha *v* V1K męczyć
chotara *n* N9/1 mieszaniec
chozi *n* N5 łoża
chui *n* N9/1 leopard
chukia *v* V2 nienawidzić
chukua *v* V2 brać
chuma *n* N7 żelazo
chumba *n* N7 pokój
chumbia *v* V1D zaręczyć się
chungu *n* N9 mnóstwo
chungu nzima *n* N9 całe mnóstwo
chungwa *n* N5 pomarańcza
chuo *n* N7 college (ang.)
chuo kikuu *n* N7 uniwersytet
chupa *n* N7 butelka
chupi *n* N9 majtki

D

dada *n* N9/1 siostra
daftari *n* N5 książka rachunków; zeszyt
dakika *n* N9 minuta
daktari wa meno *n* N5 dentysta
daladala *n* N9 autobus
damu *n* N9 krew
danganya *v* V1 klamać
dansa *n* N9 taniec
daraja *n* N9 most
darasa *n* N5 lekcja
dawa *n* N5 lekarstwo

dawati *n* N5 biurko
dereva *n* N9/1 kierowca
dhahabu *n* N9 złoto
dharau *v* V4 obrażać; gardzić
dhidi ya *conj* przeciwko, przeciw
dhulumu *v* V4 traktować niesprawiedliwie
dirisha *n* N5 okno
doa *n* N5 plama
dobi *n* N5/1 prac
dogo *adj* A1 mały; młody/szy
dondoka *v* V2K spać

doti *n* N5 para (o ubraniu), komplet
dua *n* N9 modlitwa; prośba
duka *n* N5 sklep

duka la dawa *n* N5 apteka
dumisha *v* V4K podtrzymywać
dunda *v* V1 bić; uderzać; tętnić
dunia *n* N9 świat

E

ekundu *adj* A1 czerwony
elekea *v* V1D udać się (dokądś), kierować się
elewa *v* V2B rozumieć
elfu *num* 1000
elimu *n* N9 nauka; wykształcenie
elimu ya afya *n* N9 higiena; medycyna
ema *adj* A1 dobry
embe *n* N9 mango
enda *v* V0 iść; jechać; posuwać się do przodu, rozwijać się
enda z-(zaim.dzierż.) *v* V0 iść sobie

endea *v* V1D udać się
endelea *v* V1D kontynuować
endesha *v* V0K kierować
eneza *v* V2K rozprzestrzenić
enyewe *adj* A1 sam
epesi *adj* A1 lekki; szybki
epuka *v* V1 unikać
epukana na *v* V1W unikać
eti *interj* określenie na wątpliwość; określenie na zdziwienie
eupe *adj* A1 biały
eusi *adj* A1 czarny

F

fa *v* V0 umrzeć
fagia *v* V1 zamiatać
fahali *n* N9/1 byk
fahamisha *v* V4K wyjaśnić
fahamu *v* V4 rozumieć; znać
familia *n* N9 rodzina
fanya *v* V1 robić
farasi *n* N9/1 koń
fasihi *n* N9 literatura
fataki *n* N9 fajerwerki
fedha *n* N9 srebro; pieniądze
ficha *v* V1 chować; ukrywać
fika *v* V1 przybywać
fikiri *v* V3 myśleć
fisi *n* N9/1 hiena
fomu *n* N9 formularz
fua *v* V2 pracować
fuata *v* V1 podążać, iść za kimś

fuatana *v* V1W przebywać w towarzystwie
fufua *v* V2 wskrzesić, wrócić do życia po śmierci
fujo *n* N5 chaos
fulani *adj* pewien, jakiś
fumba *v* V1 zamykać oczy
fumbua *v* V1K otwierać oczy
fundi *n* N9/1 mistrz; rzemieślnik
fundi ya saa *n* N5/1 zegarmistrz
fundisha *v* V1 uczyć kogoś
funga *v* V1 zamykać; zawiązywać
funga mizigo *v* pakować się
funga safari *v* V1 rozpocząć podróż
fungua *v* V1R otwierać
fupi *adj* A1 niski
furahi *v* V3 cieszyć się
futa *v* V1 wycierać

G

gani *adj* A1 jaki, który
gari *n* N5 samochód
gauni *n* N9 sukienka
gawanya *v* V1 dzielić
gazeti *n* N5 gazeta
gereza *n* N9 więzienie
geuka *v* V1 skręcić
ghali *adj* A2 drogi
ghere *n* N9 zazdrość; zawiść

ghorofa *n* N9 piętro
giza *n* N9 ciemność
glasi *n* N9 szklanka
gombana *v* V1W klócić się
gonga *v* V1 upaść
gonjwa *n* N5 choroba
goti *n* N9 kolano
gumu *adj* A1 twardy; trudny

H

habari *n* N9 wiadomości
hadhiti *n* N9 opowiadanie
hai *v* V3 być żywym; przeżyć
haja *n* N9 potrzeba
halafu *adv* P1 później, potem
halisi *adj* A2 naturalny
hamaki *n* N9 złość
hamsini *num* 50
hamu *n* N9 chęć; potrzeba
hapa *adv* P1 tutaj
hapana *interj* nie
hapo *adv* P1 właśnie wtedy
haraka *n* N9 pośpiech
haribu *v* V4 niszczyć
hasa *adv* P1 dokładnie; specjalne; właśnie
hata *conj* aż
hata hivyo *conj* pomimo to
hata kidogo *adv* P2 wcale, ani trochę
hatari *adj* A2 niebezpieczny
hatua *n* N9 krok
haya *adv* P1 dobrze, w porządku
hekalu *n* N9 świątynia
hereni *n* N9 kolczyk
hesabu *n* N9 liczenie; matematyka; rachunki
heti *n* N9 czapka
himiza *v* V1 popędzać, poganiać

historia ya kisasa *n* N9 historia współczesna
hitaji *v* V3 potrzebować
hitajika *v* V3S być potrzebnym
hivi *adv* P1 około
hivi hivi *adv* P2 tak sobie; trochę
hivi karibuni *adv* P2 zaraz; niedawno
hivyo *adv* P1 tak; w ten sposób
hodari *adj* A2 zdolny
hodi! *interj* (pukanie) czy mogę...?
hofu *n* N9 strach
hoji *v* V3 wypytywać, przepytywać
homa *n* N9 gorączka
homa ya manjano *n* N9 żółta febra
hospitali *n* N9 szpital
hoteli *n* N9 hotel
hudhuria *v* V3D uczestniczyć; być obecnym
huduma *n* N9 usługi
hudumia *v* V4D obsługiwać
hujumu *v* V4 sabotować
huko *adv* P1 tam
humu *adv* P1 tutaj
hundi *n* N9 czek
huzuni *n* N9 smutek
huzunika *v* V1 zasmucić się

I

iba *v* V1 kraść
idara *n* N9 biuro; oddział; katedra (na uczelni)
ijumaa *n* N9 piątek
ikiwa *conj* czy (w zdaniach podrzędnych); jeśli
imba *v* V1 śpiewać
inama *v* V1 schylić się
ingawa *conj* chociaż
ingi *adj* A1 wiele, dużo
ingia *v* V2 wchodzić
ingine *adj* A1 niektórzy/rzy; inny

insha *n* N9 wypracowanie
inuka *v* V1K wstawać
inzi *n* N9/1 mucha
isha *v* V1 kończyć
ishara *n* N9 symbol
ishi *v* V3 żyć; mieszkać
ishirini *num* 20
isimu *n* N9 charakter; istota
isimu ya lugha *n* N9 lingwistyka
ita *v* V1 wolać; nazywać; dzwonić (telefonem)

J

ja *v* V0 przychodzić
jaa *v* V2 być pełnym
jahanamu *n* N9 piekło
jamaa *n* N9/1 kolega; rodzina duża
jambo *n* N5 sprawa; rzecz
jamhuri *n* N9 republika
jana *n* N9 wczoraj

janga *n* N5 nieszczęście
jani *n* N5 liść; trawka
jaribu *v* V4 próbować
jawabu *n* N5 sprawa; odpowiedź; produkt
jaza *v* V2K wypełniać
je *conj* czy
jela *n* N9 więzienie

jembe *n* N5 motyka
jengo *n* N5 budynek
jiandaa *v* V2 przygotowywać się
jibu *v* V4 odpowiadać
jicho *n* N5 oko
jifanya *v* V1Z udawać
jifungua *v* V1ZR urodzić; mieć rozwiązanie
jifunza *v* V1Z uczyć się
jiko *n* N5 kuchnia
jikwaa *v* V2Z potknąć się
jina *n* N5 imię, nazwisko; nazwa
jino *n* N5 ząb
jinsi *n* N9 sposób
jiografia *n* N9 geografia
jioni *n* N9 wieczór
jipokeza *v* V1ZK zgubić się
jirani *n* N5 sąsiad
jitahidi *v* V3Z starać się
jiunga *v* V1Z dołączyć
jiuzulu *v* V1Z podać się do dymisji

jivuna *v* V1Z popisywać się
jiwe *n* N5 kamień
joho *n* N5 płaszcz mużulmański
joto *n* N9 ciepło; gorączka
jua *v* V2 wiedzieć; umieć; potrafić
jua *n* N5 słońce
juishana *v* V1KW informować się nawzajem; powiadamiać się
juisi *n* N9 sok
juma *n* N9 tydzień
jumamosi *n* N9 sobota
jumanne *n* N9 wtorek
jumapili *n* N9 niedziela
jumatano *n* N9 środa
jumatatu *n* N9 poniedziałek
jumba *n* N5 duży dom; duży pokój; budynek
jumba la umeme *n* N5 elektrownia
jumlisha *v* V1 dodawać
juu ya *adv* P1 na; nad; o
juzi *n* N9 przedwczoraj

K

kaa *v* V2 mieszkać; siedzieć; ~pasować
kabati *n* N5 szafa; kredens
kabisa *adv* P1 dobrze; odpowiednio; wystarczająco
kabla *adv* P1 po
kabla ya *adv* P1 przed (czasowe)
kaburi *n* N5 grób
kadhaa *adj* A2 kilka; niewiele
kadi *n* N9 kartka (pocztowa; z życzeniami)
kahawa *n* N9 kawa
kaka *n* N9/1 brat
kali *adj* A1 surowy, okrutny; ostry, gorzki; mocny
kama *conj* jak; jeśli; czy
kamera *n* N9 aparat fotograficzny
kamili *adv* P1 dokładnie
kamusi *n* N9 słownik
kana *v* V1 wyrzec się
kanda *v* V1 masować, robić masaż
kando ya *adv* P1 obok; na brzegu; na skraju
kanisa *n* N9 kościół
kantini *n* N9 stołówka
kanzu *n* N9 sukienka męska
kaptura *n* N9 krótkie spodnie
karamu *n* N9 impreza
karani *n* N9/1 urzędnik
karata *n* N9 karty
karatasi *n* N9 kartka; papier
karibia *v* V2 przybliżyć się
karibisha *v* V1 zaprosić

karibu *interj* proszę; blisko, prawie; przybliżyć (się)
karibu na *adv* P3 blisko
karimu *adj* A1 chojny
kasi *adv* P1 szybko
kasirika *v* V1 rozłóścić się
kaskazini *n* N9 północ
kata *v* V1 ciąć; przerywać
kata shauri *v* V1 powziąć decyzję
kata tamaa *v* V1 stracić chęć
kataa *v* V2 odmówić
katibu *n* N9/1 sekretarz
katikati ya *adv* P1 po środku
katlesi *n* N9 kotlet
katoni *n* N5 karton
kaunta *n* N9 okienko; lada
kazi *n* N9 praca; zajęcie
kebeji *n* N9 kapusta
kebichi *n* N9 kapusta
keki *n* N9 ciasto
kemea *v* V2 krzyczeć; ganić
kesho *n* N9 jutro
kesho kutwa *n* N9 pojutrze
keti *v* V3 siadać
kheri *n* N9 powodzenie; szczęście
kiatu *n* N7 but
kiazi *n* N7 ziemiak
kibanda *n* N7 chata; szopa
kibidhi *v* V3 wręczyć; dać
kibiriti *n* N7 zapalka; paczka zapalek
kiboko *n* N7/1 hipopotam; bat ze skóry

- kichaa** *n* N7/1 szaleniec
kicheko *n* N7 śmiech
kichorocho *n* N7 zaułek
kichwa *n* N7 głowa
kidani *n* N7 naszyjnik
kidole *n* N7 palec
kidonge *n* N7 tabletki; pastylki
kifaranga *n* N7 kurczaczek
kifaru *n* N7/1 nosorożec; czołg
kifo *n* N7 śmierć
kifua *n* N7 klatka piersiowa
kifurushi *n* N7 paczka
kijana *n* N7/1 młodzieniec
kijiji *n* N7 miasteczko
kijiko *n* N7 łyżka
kikapu *n* N7 kosz
kiko *n* N7 fajka
kikombe *n* N7 filiżanka; kubek
kila *adj* A2 każdy / a
kilabu *n* N7 klub; bar
kilabu cha mazoezi *n* N7 fitness klub
kilemba *n* N7 turban
kilio *n* N7 płacz
kima *n* N9 pulpet; mięso mielone
kima *n* N9/1 mała
kimya *n* N7 cisza
kinga *v* V1 bronić; chronić
kinga *n* N9 obrona; ochrona
kingajua *n* N9 daszek u czapki
kiniozi *n* N7/1 fryzjer; golibroda
kinywaji *n* N7 napój
kiongozi *n* N7/1 przewodniczący
kioo *n* N7 lustro
kipande *n* N7 kawałek
kipindi *n* N7 lekcja
kipindupindu *n* N7 cholera
kishujaa *adv* P1 odważnie; bohaterstwo
kisima *n* N7 studnia
kisingino *n* N7 łokieć; kolano
kisu *n* N7 nóż
kitabu *n* N7 książka
kitako *n* N7 pośladek
kitambaa *n* N7 chustka; obrus
kitambo *n* N7 krótki odcinek czasu; krótki odcinek drogi
kitambulisho *n* N7 legitymacja
kitana *n* N7 grzebień
kitanda *n* N7 łóżko
kitenge *n* N7 materiał, którym okrywają się kobiety
kitivo *n* N7 wydział
kito *n* N7 biżuteria
kitu *n* N7 rzecz; coś
kitunguu *n* N7 cebula
kituo cha basi *n* N7 przystanek autobusowy
kiu *n* N9 pragnienie
- kiulizi** *n* N7 pytajnik
kivuko *n* N7 przejście
kivuli *n* N7 cień
kiwanda *n* N7 fabryka
kiwanja cha mpira *n* N7 boisko
kiwanja cha ndege *n* N7 lotnisko
kizibau *n* N7 kamizelka
kodi *n* N9 podatek
kofi *n* N5 dłoń
kofia *n* N9 czapka w stylu muzułmańskim
kohoa *v* V2 kaszleć
koma *v* V1 przestać
kompyuta *n* N9 komputer
kona *n* N9 róg
koo *n* N5 gardło
kopa *v* V1 pożyczyć; dać kredyt
kope *n* N5 rżesa
kosa *v* V1 błędzić; brakować
koti *n* N9 palto; płaszcz
koti la mvua *n* N9 płaszcz przeciwdeszczowy
kubali *v* V3 zgadzać się
kubwa *adj* A1 duży, wielki; ciężki, ważny, mocny; stary
kugawa *n* N15 dzielenie
kuhara *n* N15 biegunka
kuhusu *n* N15 dotyczący
kujumlisha *n* N15 dodawanie
kuku *n* N9/1 kurczak
kulia *n* N9 prawa strona
lima *v* V1 uprawiać rolę
kumbuka *v* V1 pamiętać; przypominać sobie
kumi na tisa *num* 19
kunde *n* N5 bób
kundi *n* N9 stado
kunguni *n* N9 pluskwy
kuni *n* N9 drewno
kupe *n* N9 kleszcz bydłocy lub psi
kushoto *n* N9 lewa strona
kusini *n* N9 południe
kuta *v* V1 spotkać
kutahamaki *adv* P1 nagle
kutana *v* V1W spotykać się (z...)
kutoa *n* N15 odejście
kutoka *conj* z
kutua *adv* P1 jak
kuu *adj* A1 główny
kuza *v* V2K uprawiać
kuzidisha *n* N15 mnożenie
kwa ajili *adv* P2 z powodu; dla (dobra) ... (+)
kwa bahati mbaya *conj* niestety
kwa bidii *adv* P2 pilnie
kwa heri *adv* P2 do widzenia
kwa jumla *adv* P2 w sumie
kwa kila hali *conj* w każdym razie

kwa moyo *adv* P2 na pamięć
kwa vile *conj* ponieważ
kwako *adj* A2P dla Ciebie; twój;
 u Ciebie
kwamba *conj* że

kwanza *adv* P1 najpierw
kweli *adv* P1 naprawdę; rzeczywi-
 ście; prawda
kwenye *conj* w

L

la *v* V0 jeść
la *interj* nie (stanowczo)
laanifu *adj* A1 przeklęty
labda *conj* być może
labeka *interj* odpowiedź kobiety
 na wezwanie
lahaja *n* N9 dialekt
laini *adj* A2 gładki; delikatny
lakini *conj* ale, lecz
lala *v* V1 spać
lango *n* N5 brama
laza *v* V1K uśpić
lazima *adv* P1 trzeba
lea *v* V2 wychowywać

lenga *v* V1 łączyć się; zalewać się
lenga *v* V1 celować
lengo *n* N5 cel
leo *n* N9 dziś, dzisiaj
leta *v* V1 przynosić
lewa *v* V1 upić się
lia *v* V2 płakać; krzyczeć
likizo *n* N9 ferie
lini *adv* P1 kiedy
lipa *v* V1 płacić
lori *n* N5 ciężarówka
lugha *n* N9 język (środ. komuni-
 kacji)

M

maafa *n* N6 przerażenie; groza;
 terror
maana *n* N9 znaczenie
maana yake *conj* co to znaczy
maelfu *n* N6 tysiące
maendeleo *n* N6 rozwój
mafua *n* N6 przeziębienie
mafuta *n* N6 olej
magharibi *n* N9 zachód
mahali *n* N16 miejsce
maharagwe *n* N6 fasola
maili *n* N9 mila
maisha *n* N6 życie
maiti *n* N5 martwe ciało
maji *n* N6 woda
maji ya machungwa *n* N6 sok
 pomarańczowy
majivu *n* N6 popiół
majuto *n* N6 żal
makala *n* N6 artykuły
makini *n* N6 uwaga; spokój; god-
 ność
maktaba *n* N6 biblioteka
makumi *n* N6 dziesiątki
malaria *n* N9 malaria
mali *n* N9 majątek; bogactwo
maliza *v* V1 kończyć
mama *n* N5/1 matka, mama
mamba *n* N9/1 krokodyl
mamia *n* N6 setki
mamilioni *n* N6 miliony
mamoja *n* N6 jedności
manjano *n* N9 kurkuma

maoni *n* N6 opinie
mapema *adv* P1 wcześniej
mapinduzi *n* N6 rewolucja
mapokezi *n* N6 recepcja
mara *n* N9 raz; nagle
mara moja *adv* P1 nagle
maradhi *n* N6 choroba
maradhi *n* N6 choroby
marehemu *n* N9 nieboszczyk
marikiti *n* N9 supermarket; duży
 sklep
marudio *n* N6 powtórzenie
marukufu *adj* A2 zabroniony
masafa *n* N6 odległość
mashairi *n* N6 poezja
mashariki *n* N9 wschód
maskini *adj* A2 biedny; biedak
masomo *n* N6 studia
matata *n* N6 kłopot, problem
mate *n* N6 ślina
matembezi *n* N6 spacer
matokeo *n* N6 wyniki
matope *n* N6 błoto
matumizi *n* N6 użycie; wydatki
maumivu *n* N6 ból
mauti *n* N6 śmierć
mawasiliano *n* N6 komunikacja
mazingira *n* N6 środowisko
mazishi *n* N6 pogrzeb
maziwa *n* N6 mleko
mbaazi *n* N3 groch
mbali na *adv* P1 daleko
mbao *n* N3 deska; tablica

- mbati** *n* N1 pijak
mbati *n* N9 dachówka
mbele ya *adv* P1 przed (miejsce)
mbili tatu *adv* P2 parę; kilka
mbio *adv* P1 szybko
mboga *n* N9 warzywa
mboga *n* N3 tykwa
mbona *interj* dlaczego; określenie na zdziwienie
mbu *n* N9 komar
mbuga *n* N3 park; sawanna
mbuga *n* N3 park
mbuni *n* N1 twórca
mbuni *n* N3 drzewko kawowe
mbuni *n* N9/1 struś
mbuyu *n* N3 baobab
mbuzi *n* N9/1 koza
mbwa *n* N1 pies
mbwawa *n* N3 basen; jezioro
mchana *n* N9 popołudnie
mchawi *n* N1 czarownica
mchele *n* N3 ryż niegotowany luskany
mchezo *n* N3 gra; zabawa
mchumba *n* N1 nanony
mchungwa *n* N3 drzewko pomarańczowe
mchuzi *n* N3 sos
mdali *n* N9 medalik
mdogo wa kike *n* N1 młodsza siostra
mdogo wa kiume *n* N1 młodszy brat
mdomo *n* N3 usta
mdudu *n* N1 owad
meli *n* N9 statek
mende *n* N9 karaluch
meneja *n* N9 dyrektor; kierownik
meza *n* N9 stół
meza *v* V1 polykać
mfalme *n* N1 król
mfanyakazi *n* N1 robotnik; pracownik
mfereji *n* N3 kanał; wodociąg
mfuko *n* N3 torba; kieszka; torebka
mfupa *n* N3 kość
mgahawa *n* N3 kawiarnia
mganga *n* N1 zielarz; znachor
mgeni *n* N1 gość; obcy
mgongo *n* N3 grzbiet; plecy
mgonjwa *n* N1 chory
mguu *n* N3 noga
mhadhara *n* N9 lektura; lektorat
mhuni *n* N1 łobuz
mhusika *n* N1 bohater (książki)
mia *num* 100
miadi *n* N9 randka
miaka *n* N4 wiek (liczba lat)
milele *n* N9 wieczność; [wiecznie]
mimi *pron* PN ja
miongoni kwa *adv* P1 pomiędzy
miwani *n* N4 okulary
mjamzito *n* N1 kobieta w ciąży
mjanja *v* V1 mędrzec
mji *n* N3 miasto
mjinga *n* N1 ignorant
mjumbe *n* N1 posłaniec
mkahawa *n* N3 kawiarnia
mkate *n* N3 chleb
mkazi *n* N1 mieszkaniec
mke *n* N1 żona
mkeka *n* N3 mata
mkesha *n* N3 wigilia; czuwanie;
mkoa *n* N3 okręg
mkoba *n* N3 torebka
mkono *n* N3 ręka
mkopo *n* N3 pożyczka
mkuki *n* N3 dzida
mkulima *n* N1 rolnik
mkutano *n* N3 zebranie
mle watu *n* N1 ludożerca
mlango *n* N3 drzwi
mlevi *n* N1 pijak
mlima *n* N3 góra
mlio *n* N3 krzyk
mnazi *n* N3 palma kokosowa
mnunuzi *n* N1 klient; kupujący
mnyama *n* N1 zwierzę
moja *num* jeden
moja kwa moja *adv* P2 prosto; bezpośrednio; od razu
moshi *n* N3 dym
moto *n* N3 ogień
motokaa *n* N9 samochód; motocykl
moyo *n* N3 serce
mpaka *n* N3/4 granica
mpaka *conj* do
mpando *n* N3 góra
mpiga picha *n* N1 fotograf
mpira *n* N3 piłka; guma
mpishi *n* N1 kucharz
mpokeaji *n* N1 recepcjonista
mrembo *n* N1 piękna kobieta; ślicznotka
msaada *n* N3 pomoc
msalaba *n* N3 krzyż
mshangao *n* N3 zdziwienie
mshikaki *n* N3 szaszłyk
mshonaji *n* N1 krawiec
mshumaa *n* N3 świeca
msiba *n* N3 nieszczęście
msichana *n* N1 dziewczyna
msikiti *n* N3 meczet
mtalii *n* N1 turysta
mtego *n* N3 pułapka

mtengenezaji nywele *n* N1 fryzjer
mteremko *n* N3 dołek
mtihani *n* N3 egzamin
mtoto *n* N3 rzeka
mtu *n* N1 człowiek
mtumishi *n* N1 kelner; służący
muda *n* N3 okres
muhtasari *n* N9 podsumowanie
mume *n* N1 mąż
mvi *n* N9 siwizna
mvinyo *n* N3 wino; alkohol
mviringo *n* N3 koło; okrąg
mvua *n* N9 deszcz
mvulana *n* N1 chłopak
mvungu *n* N3 spód; podłoga; na podłodze
mvuvi *n* N1 rybak
mwaga *v* V1 wlewać; nalewać
mwaka *n* N3 rok
mwaliko *n* N3 zaproszenie
mwalimu *n* N1 nauczyciel
mwamvuli *n* N3 parasol
mwana *n* N1 dziecko; syn
mwana elimu nafsi *n* N1 psycholog
mwanafunzi *n* N1 uczeń; student

mwanaharamu *n* N1 łajdak; bękart
mwanamke *n* N1 kobieta
mwanamume *n* N1 mężczyzna
mwananchi *n* N1 rodak; obywatel
mwanga *n* N3 jasność; światło
mwangaza *n* N3 światło
mwanzo *n* N3 początek
mwenda wazimu *n* N1 wariat
mwendo *n* N3 prędkość; ruch
mwenyeji *n* N1 człowiek stąd; miejscowy
mwenyekiti *n* N1 kierownik
mwenzi *n* N1 kompan
mwezi *n* N3 miesiąc; księżyc
mwili *n* N3 ciało
mwisho *n* N3 koniec
mwitu *n* N3 las
mwizi *n* N1 złodziej
mwoga *n* N1 tchórz
mwongo *n* N3 kłamstwo
mwuguzi *n* N1 pielęgniarka
mwungano *n* N3 federacja
mzazi *n* N1 rodzic
mzee *n* N1 starsza osoba; rodzic
mzigo *n* N3 bagaż
Mzungu *n* N1 Europejczyk

N

na *conj* i; a
naam *interj* odpowiedź mężczyzny na wezwanie
nafuu *adj* A2 korzystny
namba *n* N9 liczba
nambari *n* N9 liczba
nanasi *n* N5 ananas
nani *adv* P1 kto; jaki (o człowieku); który (o człowieku)
nauli *n* N9 opłata za przejazd
nawa *v* V1 myć ręce lub twarz lub stopy
nawisha *v* V1K moknąć; nasiąkać
nazi *n* N9 orzech kokosowy
nchi *n* N9 kraj
ndani ya *adv* P1 wewnątrz
ndege *n* N9/1 ptak; samolot
ndini *n* N9 religia
ndiyo *interj* tak
ndizi *n* N9 banan
ndugu *n* N9 krewny; rodzeństwo
nenepa *v* V1 utyc
neneno *n* N5 słowo
nesi *n* N5/1 pielęgniarka
ngamia *n* N9/1 wielbłąd
ngano *n* N9 ziarno; żyto; pszenica
ngapi *adv* P1 ile

nge *n* N9/1 skorpion
ng'oa *v* V2 wrywać
ngoja *v* V1 czekać
ngoma *n* N9 bęben
ng'ombe *n* N9 krowa; bydło
ngozi *n* N9 skóra
ngumi *n* N9 pięść
nguo *n* N9 ubranie
nguruwe *n* N9/1 świnia
nguvu *n* N9 siła
nia *n* N9 chęć; zamierzenie
nini *adv* P1 co; jaki; który (o ny)
njaa *n* N9 głód
nje ya *adv* P1 na zewnątrz
njia *n* N9 droga
njia panda *n* N9 skrzyżowanie
noti *n* N9 banknot
nukta *n* N9 kropka; chwila
nusu *n* N9 pół
nyama *n* N9 mięso
nyamaza *v* V1 być cicho; milczeć
nyati *n* N9/1 bawół
nyesha *v* V1 deszczyc
nyima *v* V1 odmawiać
nyinyi *pron* PN wy
nyoa *v* V2 ogolić
nyoka *n* N9/1 wąż

nyonge *adj* A1 samotny
nyota *n* N9 gwiazda
nyuki *n* N9/1 pszczoła
nyuma *n* N9 tył
nyumba *n* N9 dom; rodzina; budynek

nyusi *n* N11/14 brew
nywa *v* V0 pić
nywele *n* N9 włosy
nzi *n* N9/1 mucha

O

o -ote *adj* A1 jakakolwiek/jakikolwiek
oa *v* V2 ożenić się
oda *n* N9 zamówienie
ofisi *n* N9 biuro
oga *v* V1 myć się; brać prysznic
ogelea *v* V1D pływać
ogopa *v* V1 bać się
omba *v* V1 prosić; modlić się o...
ona *v* V1 patrzeć; widzieć; postrzegać, uważać
onana *v* V1W widzieć się nawzajem; postrzegać się nawzajem

ondo *v* V2 usunąć; zabrać
ondoka *v* V2K wyjechać; odejść; umrzeć
onekana *v* V1SW być widzianym
ongeza *v* V2K dołożyć
onya *v* V1K ostrzegać
onyesha *v* V1K pokazywać
onyesho *n* N5 scena (w sztuce); wystawa; scena (w teatrze)
orodha *n* N9 lista
orodha ya vyakula *n* N9 menu
osha *v* V1 myć; zmywać
ote *adj* A1 wszyscy

P

pa *v* V0 dawać
pa lifti *v* V0 podwieść
paa *n* N9/1 gazela; antylopa
pafu *n* N5 płuco
pahala *n* N16 miejsce
paka *n* N9 kot
paka *v* V1 malować
pakacha *n* N9 koszyczek
pakua *v* V2R rozładować; rozpakować
pamoja na *adv* P1 razem z
pana *adj* A1 szeroki
panda *v* V1 wchodzić pod górę; wchodzić na / do
pande *n* N9 kierunek
panga *n* N9 miecz
pangusa *v* V1 wycierać
panza *v* V1K wnosić do góry/pod górę
papai *n* N5 papaja
papasa *v* V1 dotykać
papasi *n* N9 kleszcz
pasua *v* V2 rozerwać
pasuka *v* V1K rwać
paswa *v* V1B musieć; być wymaganym
pata *v* V1 otrzymać; znaleźć
patana *v* V1W dogadać się; pogodzić się
patikana *v* V1SW być dostępnym; być złapanym; być znalezionym
pazia *n* N5 zasłona

peke y-(adj.dzierż.) *adj* A2 sam
pekua *v* V2 przeszukiwać
peleka *v* V1 zawieść; przewieść; wysłać
penda *v* V1 lubić; kochać
pendekeza *v* V1K zaproponować
pendelea *v* V1D woleć
penseli *n* N9 ołówek
pesa *n* N9 pieniądz/e
pete *n* N9 pierścionek
pia *adv* P1 także
picha *n* N9 zdjęcie; obrazek
piga deki *v* V1 myć podłogę
piga hodi *v* V1 pukać (do drzwi)
piga pasi *v* V1 prasować
piga picha *v* V1 robić zdjęcia
piga simu *v* V1 dzwonić (telefonem)
piga sindano *v* V1 zrobić zastrzyk
pika *v* V1 gotować
pima *v* V1 mierzyć; ważyć
pima joto *v* V1 mierzyć temperaturę
pinda *v* V1 skręcić
pinku *adj* A2 różowy
pita *v* V1 przejść; wpaść (gdzieś lub do kogoś)
pole *v* V5 ochłonać
pombe *n* N9 drink; piwo
pona *v* V1 wyzdrowieć
ponda *v* V1 miazdżyć; gniesić

ponga *v* V1 potraćić
pori *n* N5 step
posta *n* N9 poczta
potea *v* V2 zgubić się
poteza *v* V2K tracić; gubić
pua *n* N9 nos
pumbavu *adj* A2 głupi
pumua *v* V2 oddychać

pumzika *v* V1 odpoczywać; iść na emeryturę
punda *n* N9/1 osioł
punda milia *n* N9/1 zebra
punde *n* N9 moment; chwila
punga *v* V1 machać
punguza *v* V1K obniżyć
pwani *n* N9 wybrzeże
pya *adj* A1 nowy

R

radhi *n* N9 wybaczenie
rafiki *n* N9/1 przyjaciel
rahisi *adj* A2 tani; łatwy; prosty
rais *n* N5/1 prezydent; przewodniczący, prezes
ramani *n* N9 mapa
rangi *n* N9 kolor
rasmi *adj* A2 oficjalny
redio *n* N9 radio
rejesta *n* N9 polecony (list)

rekebisha *v* V1 wyregulować; naprawić; uzupełnić
resheni *n* N9 przydział
risasi *n* N9 grafit
robo *n* N9 kwadrans
roho *n* N9 dusza; duch
rudi *v* V3 wracać
rudia *n* V1D powtarzać; zawracać
ruhusa *v* V1 pozwolić
ruhusu *v* V4 pozwolić
ruka *v* V1 latać; skakać

S

saa *n* N9 godzina; zegarek
sababisha *v* V1 powodować
sabini *num* 70
sabuni *n* N9 mydło
safari *n* N9 podróż
safi *adj* A2 czysty
safiri *v* V3 podróżować
safisha *v* V1 czyścić; sprzątać
sahani *n* N9 talerz
sahau *v* V4 zapomnieć
sahihi *adj* A2 właściwy; poprawny; prawdziwy
salaam *n* N9 pozdrowienie
salale *interj* o Boże!
salama *adj* A2 spokojny
salamu *n* N9 pozdrowienie
sali *v* V1 modlić się
salimia *v* V4D pozdrowić
salimu *v* V4 powitać, pozdrowić; ocalić; poddać się
samahani *interj* przepraszam
samaki *n* N9 ryba
samawati *n* N9 niebo
sambusa *n* N9 pieróg
sana *adv* P1 bardzo
sanaa *n* N9 sztuka
sanamu *n* N9 rzeźba; posąg
sare *n* N9 mundurek
sarufi *n* N9 gramatyka
sasa *adv* P1 teraz

sasa hivi *adv* P1 natychmiast; od zaraz
sauti *n* N9 głos
sawa *adj* A2 równy; w porządku
sawa sawa *interj* równa się
sayansi *n* N9 nauka ścisła
sehemu *n* N9 część
sekunde *n* N9 sekunda
sema *v* V1 mówić
serikali *n* N9 rząd
seyfu *n* N9 miecz
shairi *n* N5 wiersz
shaka *n* N5 wątpliwość
shamba *n* N6 wieś; pole
shanga *n* N5 paciorki
sharti *adv* P1 jest konieczne; trzeba
shati *n* N5 koszula; bluzka
shehena *n* N9 ładunek
shemeji *n* N9/1 szwagier, szwagierka
sherehe *n* N9 święto
sherehekea *v* V2 świętować
shiba *v* V1 najeść się, być sytym
shibe *n* N5 sytość
shida *n* N5 kłopot, problem
shika *v* V1 trzymać
shimo *n* N5 dziura
shinda *v* V1 pokonać, wygrywać
shingo *n* N9 szyja

shirika *n* N9 spółka; przedsiębiorstwo
shona *v* V1 szyć
shtuka *v* V1 zaskoczyć się; przerazić się; wzdrygnąć się
shujaa *n* N5/1 bohater
shuka *n* N5 prześcieradło
shuka *v* V1 schodzić
shukuru *v* V4 dziękować; być wdzięcznym
shule *n* N9 szkoła
shule ya chini *n* N9 szkoła podstawowa
shule ya msingi *n* N9 szkoła podstawowa
shule ya sekondari *n* N9 liceum
shusha *v* V1K wysadzić; sprawić by ktoś wyszedł
siafu *n* N9/1 mrówka
siagi *n* N9 masło
siasa *n* N9 polityka
sidiria *n* N9 stanik
sifuri *n* N9 zero
sigara *n* N9 papieros
sikia *v* V1D słyszeć
sikiliza *v* V2K słyszeć
sikio *n* N5 ucho
sikitika *v* V1 żałować
siku *n* N9 dzień
siku zote *adv* P2 zawsze
simama *v* V1 stać
simba *n* N9/1 lew
simba wa bara hindi *n* N9/1 tygrys
simu *n* N9 telegram; telefon
simu ya mkononi *n* N9 telefon komórkowy
sindano *n* N9 zastrzyk
sindikiza *v* V1 towarzyszyć; odprowadzać

sinema *n* N9 kino
siri *n* N9 sekret
sisi *pron* PN my
sita *v* V1 wahać się
sitini *num* 60
siyo *adv* P1 nie
skafu *n* N9 szalik
sketi *n* N9 spódnica
soko *n* N5 targ
soksi *n* N9 skarpetki
soma *v* V1 uczyć się; czytać
somesha *v* V1K uczyć kogoś
somo *n* N5 lekcja
songa mbele *v* V1 iść naprzód
staajabu *v* V4 zadziwiać
stakabadhi *n* N9 rachunek; pokwitowanie
starehe *n* N9 rozrywka
stempu *n* N9 znaczek
stesheni *n* N9 stacja
stimu *n* N9 elektryczność
stovu *n* N9 kuchenka
subiri *v* V3 oczekiwać; czekać cierpliwie
sufuri *n* N9 zero
sufuria *n* N9 garnek (metalowy)
sukari *n* N9 cukier
sukuma *v* V1 prowadzić
sulubu *v* V4 prześladować
sumbu *v* V2 męczyć
sumu *n* N9 trucizna
sungura *n* N9/1 zając; królik
sura *n* N9 wygląd
suruali *n* N9 spodnie
suti *n* N9 garnitur
swahiba *n* N5 przyjaciel
swali *n* N5 pytanie
sweta *n* N9 sweter

T

taa *n* N9 lampa
taa za stimu *n* N9 światło elektryczne
taabani *adj* A2 wyczerpany
taaluma *n* N9 nauka; kształcenie
taarifa *n* N9 informacja
tabasamu *v* V4 uśmiechać się
tabibu *n* N5/1 lekarz
tabu *n* N9 kłopot, problem
tafauti *n* N9 różnica
tafrija *n* N9 impreza; przyjęcie
tafuta *v* V1 szukać
tahadhari *v* V3 być ostrożnym
taifa *n* N9 naród
tajiri *adj* A2 bogaty

tajiri *n* N9/1 bogacz
taka *v* V1 chcieć
talizo *n* N5 kłopot, problem
tamaa *n* N9 chęć
tambua *v* V2 zorientować się
tamu *adj* A1 słodki; smaczny
tanga *v* V1 chodzić bez celu
tangaza *v* V1 ogłosić
tangu *conj* od
tangulia *v* V2 iść przodem
tarakimu *n* N9 cyfra
tarehe *n* N9 data
tatua *v* V1R rozwiązać problem
tawa *adj* A1 pobożny; święty
tazama *v* V1 oglądać

tega *v* V1 zastawiać pułapki
tegua *v* V1R uwalniać z pułapki
tele *adv* P1 wiele; dużo
teleza *v* V1 ślizgać się; pośliznąć się
tembea *v* V2 spacerować
tembelea *v* V2D odwiedzić
tembo *n* N9/1 słoń
tena *conj* poza tym; jeszcze; znowu
tende *n* N5 daktyl
tengeneza *v* V1 przygotować
teremka *v* V1 schodzić
teso *n* N5 grzech
tetemeka *v* V1 trząść się
thelathini *num* 30
theluji *n* N9 śnieg
themanini *num* 80
thiata *n* N9 teatr
tia *v* V2 nalać; położyć; wkładać
timiza *v* V1 wypełniać
tisha *v* V1 przerażać; przestraszać
tisini *num* 90
toa *v* V2 układać; wykładać; wyjmować; odejmować
toa damu *v* V2 pobrać krew
toa oda *v* V2 składać zamówienie
tofali *n* N5 cegła
tofauti *n* N9 różnica

toka *v* V1 iść skądś; wychodzić; pochodzić
tokea *v* V1D zdarzyć się; pojawić się
toroka *v* V1 uciec
tosha *v* V1 wystarczać
toweka *v* V1 zniknąć; zaginąć
tua *v* V2 wylądować
tuama *v* V1 stać
tufaa *n* N5 jabłko
tukana *v* V1W obrażać się
tuliza *v* V2K uspokoić się; zatrzymać (np.. wzrok)
tuma *v* V1 wysyłać
tumaini *v* V3 mieć nadzieję; spodziewać się
tumbo *n* N5 brzuch
tumia *v* V2 używać; stosować
tumika *v* V1S być używanym
tumikia *v* V2SD służyć komuś
tunda *n* N5 owoc
tundu *adj* A1 niegnny
tundu *n* N5 dziura; gniazdo
tunza *v* V1 opiekować się; troszczyć się
tupa *v* V1 rzucać
tuta *n* N5 grządka
twiga *n* N9/1 żyrafa

U

ua *n* N5 kwiat
ua *v* V2 zabijać
ubalozi *n* N11/14 ambasada
ubao *n* N11/14 deska; tablica
ubishi *n* N11/14 spór; kłótnia
uchumi *n* N11/14 ekonomia
uchumi *n* N11/14 handel; ekonomia
udevu *n* N11/14 włos z brody
udhi *v* V3 urazić; zranić
udongo *n* N11/14 glina
ufa *n* N11/14 dziura
ufagio *n* N11/14 szczotka
ufunguo *n* N11/14 klucz
ufupi *n* N11/14 skrót; krótkość
ufupisho *n* N11/14 streszczenie
ugali *n* N11/14 gęsta kaszka
ugawaji *n* N11/14 dystrybucja
ugonjwa *n* N11/14 choroba
uhuru *n* N11/14 wolność
uhusiano *n* N11/14 stosunek; relacja; związek
ujamaa *n* N11/14 wspólnota; socjalizm
ujasiri *n* N11/14 odwaga
uji *n* N11/14 rzadka kaszka

ukarimu *n* N11/14 grzeczność; szacunek
ukubwa *n* N11/14 wielkość
ukucha *n* N11/14 paznokiec
ukulima *n* N11/14 rolnictwo
ukurasa *n* N11/14 strona; numer strony
ukuta *n* N11/14 ściana
Ulaya *n* N11/14 Europa
ulimwengu *n* N11/14 świat
uliza *v* V1 pytać
ulizana hali *v* V1W pytać się nawzajem o zdrowie
uma *v* V1 ugryźć; boleć
uma *n* N11/14 widelec
umande *n* N11/14 mgła
umaskini *n* N11/14 bieda
umbali *n* N11/14 odległość
umbo *n* N11/14 kształt; postać
umbu *n* N9/1 brat kobiety; siostra mężczyzny
umeme *n* N11/14 elektryczność
umoja *n* N11/14 jedność
umri *n* N11/14 wiek
unga *n* N11/14 mąka; kokaina, heroina

ungamana *v* V1SW połączyć się
unganisha *v* V1K połączyć
Unguja *n* N11/14 Zanzibar
unyenyekavu *n* N11/14 skromność
unyeuvunyevu *n* N11/14 wilgotność
unywele *n* N11/14 włos
upande *n* N11/14 strona; część
upepo *n* N11/14 wiatr
upes *adv* P1 szybko
urefu *n* N11/14 długość
usaha *n* N11/14 ropa
ushindi *n* N11/14 zwyczajstwo
usiku *n* N9 noc
usiku wa manane *n* N9 pora

dnia między godziną 24.00 a 3.00;
 środek nocy
usingizi *n* N9 senność
uso *n* N11/14 twarz
ustawi *n* N11/14 dobro
utajiri *n* N11/14 bogactwo; skarb
uthibitisho *n* N11/14 pewność;
 przekonanie; dowód
utu *n* N11/14 człowieczeństwo
utungaji *n* N11/14 wypracowanie
uuzaji *n* N11/14 sklep
uvumilivu *n* N11/14 tolerancja;
 cierpliwość
uza *v* V1 sprzedawać
uzima *n* N11/14 zdrowie
uzuri *n* N11/14 piękno

V

vaa *v* V2 ubrać się
vagi *n* N9 brzuch
vazi *n* N9 ubrania
vibaya *adv* P1 źle
vilevile *conj* też; tak samo
vimba *v* V1 puchnąć
vinywaji vikali *n* N8 mocne alkohole
vita *n* N9 wojna
vivu *adj* A1 leniwy

vua *v* V2 łowić; rozbierać
vuka *v* V1 przekroczyć
vuka *v* V1 minąć
vumbi *n* N9 kurz
vunja *v* V1 złamać
vunjika *v* V1S rozbić się
vurugika *v* V1 być pomieszanym
vuta *v* V1 palić (papierosy); ciągnąć
vyombo *n* N8 środki

W

wa *v* V0 być
wa na *v* V0 mieć
wahi *v* V3 zdążyć; mieć okazję
waka *v* V1 palić się
wakati *n* N11/14 czas
wala *conj* ani
wali *n* N11/14 gotowany ryż
wao *pron* PN oni
wapi *adv* P1 gdzie
waridi *n* N9 róża
washa *v* V1K zapalać
wasiwasi *n* N9 niepokój
wastani *adj* A2 przeciętny
waza *v* V1 myśleć
wazi *adj* A2 otwarty; wolny, pusty; oczywisty

wazimu *n* N11/14 szaleństwo
waziri *n* N5/1 minister
wazo *n* N5 myśl; pogląd
weka *v* V1 położyć; postawić
wewe *pron* PN ty
weza *v* V1 móc
wezekana *v* V1SW być możliwym
wia radhi *v* V0D wybaczyć
wifi *n* N9/1 szwagierka
wiki *n* N9 tydzień
wimbo *n* N11/14 piosenka
winda *v* V1 polować
wino *n* N11/14 atrament
wizara *n* N11/14 ministerstwo

Y

yaani *conj* to znaczy
yai *n* N5 jajko
yakhe *n* N9/1 brat (zwrot do do-brego znajomego)

yeye *pron* PN on, ona, ono
yeyuka *v* V1 rozpuścić się; roztopić się
yumba *v* V1 chwiać się

Z

zabibu <i>n</i> N9 winogrona	zima taa <i>v</i> V1 zgasić światło
zaburi <i>n</i> N9 psalm	zindua <i>v</i> V2 ocknąć się; zbudzić się
zamani <i>adv</i> P1 kiedyś; dawno	zito <i>adj</i> A1 ciężki
zambarau <i>n</i> N9 śliwka	ziwa <i>n</i> N5 jezioro
zamu <i>n</i> N9 zmiana	zizi <i>n</i> N5 obora
zawadi <i>n</i> N9 prezent	zoea <i>v</i> V2 przyzwyczaić się
zero <i>n</i> N9 zero	zoezi <i>n</i> N5 ćwiczenie
ziara <i>n</i> N5 wizyta	zua <i>v</i> V2 dziurawić
ziba <i>v</i> V1 zatkać; zamknąć	zuia <i>v</i> V2 przeszkadzać
zidi <i>v</i> V3 powiększać, zwiększać; kontynuować	zulia <i>n</i> N5 dywan
zidisha <i>v</i> V3K zwiększać; mnożyć	zungumza <i>v</i> V1 rozmawiać
zika <i>v</i> V1 grzebać	zuri <i>adj</i> A1 ładny; dobry
zima <i>adj</i> A1 cały	zuru <i>v</i> V4 odwiedzić

GNU Free Documentation License

Version 1.1, March 2000

Copyright (C) 2000 Free Software Foundation, Inc. 59 Temple Place, Suite 330, Boston, MA 02111-1307 USA Everyone is permitted to copy and distribute verbatim copies of this license document, but changing it is not allowed.

PREAMBLE

The purpose of this License is to make a manual, textbook, or other written document "free" in the sense of freedom: to assure everyone the effective freedom to copy and redistribute it, with or without modifying it, either commercially or noncommercially. Secondly, this License preserves for the author and publisher a way to get credit for their work, while not being considered responsible for modifications made by others.

This License is a kind of "copyleft", which means that derivative works of the document must themselves be free in the same sense. It complements the GNU General Public License, which is a copyleft license designed for free software.

We have designed this License in order to use it for manuals for free software, because free software needs free documentation: a free program should come with manuals providing the same freedoms that the software does. But this License is not limited to software manuals; it can be used for any textual work, regardless of subject matter or whether it is published as a printed book. We recommend this License principally for works whose purpose is instruction or reference.

1. APPLICABILITY AND DEFINITIONS

This License applies to any manual or other work that contains a notice placed by the copyright holder saying it can be distributed under the terms of this License. The "Document", below, refers to any such manual or work. Any member of the public is a licensee, and is addressed as "you".

A "Modified Version" of the Document means any work containing the Document or a portion of it, either copied verbatim, or with modifications and/or translated into another language.

A "Secondary Section" is a named appendix or a front-matter section of the Document that deals exclusively with the relationship of the publishers or authors of the Document to the Document's overall subject (or to related matters) and contains nothing that could fall directly within that overall subject. (For example, if the Document is in part a textbook of mathematics, a Secondary Section may not explain any mathematics.) The relationship could be a matter of historical connection with the subject or with related matters, or of legal, commercial, philosophical, ethical or political position regarding them.

The "Invariant Sections" are certain Secondary Sections whose titles are designated, as being those of Invariant Sections, in the notice that says that the Document is released under this License.

The "Cover Texts" are certain short passages of text that are listed, as Front-Cover Texts or Back-Cover Texts, in the notice that says that the Document is released under this License.

A "Transparent" copy of the Document means a machine-readable copy, represented in a format whose specification is available to the general public, whose contents can be viewed and edited directly and straightforwardly with generic text editors or (for images composed of pixels) generic paint programs or (for drawings) some widely available drawing editor, and that is suitable for input to text formatters or for automatic translation to a variety of formats suitable for input to text formatters. A copy made in an otherwise Transparent file format whose markup has been designed to thwart or discourage subsequent modification by readers is not Transparent. A copy that is not "Transparent" is called "Opaque".

Examples of suitable formats for Transparent copies include plain ASCII without markup, Texinfo input format, LaTeX input format, SGML or XML using a publicly available DTD, and standard-conforming simple HTML designed for human modification. Opaque formats include PostScript, PDF, proprietary formats that can be read and edited only by proprietary word processors, SGML or XML for which the DTD and/or processing tools are not generally available, and the machine-generated HTML produced by some word processors for output purposes only.

The "Title Page" means, for a printed book, the title page itself, plus such following pages as are needed to hold, legibly, the material this License requires to appear in the title page. For works in formats which do not have any title page as such, "Title Page" means the text near the most prominent appearance of the work's title, preceding the beginning of the body of the text.

2. VERBATIM COPYING

You may copy and distribute the Document in any medium, either commercially or noncommercially, provided that this License, the copyright notices, and the license notice saying this License applies to the Document are reproduced in all copies, and that you add no other conditions whatsoever to those of this License. You may not use technical measures to obstruct or control the reading or further copying of the copies you make or distribute. However, you may accept compensation in exchange for copies. If you distribute a large enough number of copies you must also follow the conditions in section 3.

You may also lend copies, under the same conditions stated above, and you may publicly display copies.

3. COPYING IN QUANTITY

If you publish printed copies of the Document numbering more than 100, and the Document's license notice requires Cover Texts, you must enclose the copies in covers that carry, clearly and legibly, all these Cover Texts: Front-Cover Texts on the front cover, and Back-Cover Texts on the back cover. Both covers must also clearly and legibly identify you as the publisher of these copies. The front cover must present the full title with all words of the title equally prominent and visible. You may add other material on the covers in addition. Copying with changes limited to the covers, as long as they preserve the title of the Document and satisfy these conditions, can be treated as verbatim copying in other respects.

If the required texts for either cover are too voluminous to fit legibly, you should put the first ones listed (as many as fit reasonably) on the actual cover, and continue the rest onto adjacent pages.

If you publish or distribute Opaque copies of the Document numbering more than 100, you must either include a machine-readable Transparent copy along with each Opaque copy, or state in or with each Opaque copy a publicly-accessible computer-network location containing a complete Transparent copy of the Document, free of added material, which the general network-using public has access to download anonymously at no charge using public-standard network protocols. If you use the latter option, you must take reasonably prudent steps, when you begin distribution of Opaque copies in quantity, to ensure that this Transparent copy will remain thus accessible at the stated location until at least one year after the last time you distribute an Opaque copy (directly or through your agents or retailers) of that edition to the public.

It is requested, but not required, that you contact the authors of the Document well before redistributing any large number of copies, to give them a chance to provide you with an updated version of the Document.

4. MODIFICATIONS

You may copy and distribute a Modified Version of the Document under the conditions of sections 2 and 3 above, provided that you release the Modified Version under precisely this License, with the Modified Version filling the role of the Document, thus licensing distribution and modification of the

Modified Version to whoever possesses a copy of it. In addition, you must do these things in the Modified Version:

- a) Use in the Title Page (and on the covers, if any) a title distinct from that of the Document, and from those of previous versions (which should, if there were any, be listed in the History section of the Document). You may use the same title as a previous version if the original publisher of that version gives permission.
- b) List on the Title Page, as authors, one or more persons or entities responsible for authorship of the modifications in the Modified Version, together with at least five of the principal authors of the Document (all of its principal authors, if it has less than five).
- c) State on the Title page the name of the publisher of the Modified Version, as the publisher.
- d) Preserve all the copyright notices of the Document.
- e) Add an appropriate copyright notice for your modifications adjacent to the other copyright notices.
- f) Include, immediately after the copyright notices, a license notice giving the public permission to use the Modified Version under the terms of this License, in the form shown in the Addendum below.
- g) Preserve in that license notice the full lists of Invariant Sections and required Cover Texts given in the Document's license notice.
- h) Include an unaltered copy of this License.
- i) Preserve the section entitled "History", and its title, and add to it an item stating at least the title, year, new authors, and publisher of the Modified Version as given on the Title Page. If there is no section entitled "History" in the Document, create one stating the title, year, authors, and publisher of the Document as given on its Title Page, then add an item describing the Modified Version as stated in the previous sentence.
- j) Preserve the network location, if any, given in the Document for public access to a Transparent copy of the Document, and likewise the network locations given in the Document for previous versions it was based on. These may be placed in the "History" section. You may omit a network location for a work that was published at least four years before the Document itself, or if the original publisher of the version it refers to gives permission.
- k) In any section entitled "Acknowledgements" or "Dedications", preserve the section's title, and preserve in the section all the substance and tone of each of the contributor acknowledgements and/or dedications given therein.
- l) Preserve all the Invariant Sections of the Document, unaltered in their text and in their titles. Section numbers or the equivalent are not considered part of the section titles.
- m) Delete any section entitled "Endorsements". Such a section may not be included in the Modified Version.
- n) Do not retitle any existing section as "Endorsements" or to conflict in title with any Invariant Section.

If the Modified Version includes new front-matter sections or appendices that qualify as Secondary Sections and contain no material copied from the Document, you may at your option designate some or all of these sections as invariant. To do this, add their titles to the list of Invariant Sections in the Modified Version's license notice. These titles must be distinct from any other section titles.

You may add a section entitled "Endorsements", provided it contains nothing but endorsements of your Modified Version by various parties—for example, statements of peer review or that the text has been approved by an organization as the authoritative definition of a standard.

You may add a passage of up to five words as a Front-Cover Text, and a passage of up to 25 words as a Back-Cover Text, to the end of the list of Cover Texts in the Modified Version. Only one passage of Front-Cover Text

and one of Back-Cover Text may be added by (or through arrangements made by) any one entity. If the Document already includes a cover text for the same cover, previously added by you or by arrangement made by the same entity you are acting on behalf of, you may not add another; but you may replace the old one, on explicit permission from the previous publisher that added the old one.

The author(s) and publisher(s) of the Document do not by this License give permission to use their names for publicity for or to assert or imply endorsement of any Modified Version.

5. COMBINING DOCUMENTS

You may combine the Document with other documents released under this License, under the terms defined in section 4 above for modified versions, provided that you include in the combination all of the Invariant Sections of all of the original documents, unmodified, and list them all as Invariant Sections of your combined work in its license notice.

The combined work need only contain one copy of this License, and multiple identical Invariant Sections may be replaced with a single copy. If there are multiple Invariant Sections with the same name but different contents, make the title of each such section unique by adding at the end of it, in parentheses, the name of the original author or publisher of that section if known, or else a unique number. Make the same adjustment to the section titles in the list of Invariant Sections in the license notice of the combined work.

In the combination, you must combine any sections entitled "History" in the various original documents, forming one section entitled "History" likewise combine any sections entitled "Acknowledgements", and any sections entitled "Dedications". You must delete all sections entitled "Endorsements."

6. COLLECTIONS OF DOCUMENTS

You may make a collection consisting of the Document and other documents released under this License, and replace the individual copies of this License in the various documents with a single copy that is included in the collection, provided that you follow the rules of this License for verbatim copying of each of the documents in all other respects.

You may extract a single document from such a collection, and distribute it individually under this License, provided you insert a copy of this License into the extracted document, and follow this License in all other respects regarding verbatim copying of that document.

7. AGGREGATION WITH INDEPENDENT WORKS

A compilation of the Document or its derivatives with other separate and independent documents or works, in or on a volume of a storage or distribution medium, does not as a whole count as a Modified Version of the Document, provided no compilation copyright is claimed for the compilation. Such a compilation is called an "aggregate", and this License does not apply to the other self-contained works thus compiled with the Document, on account of their being thus compiled, if they are not themselves derivative works of the Document.

If the Cover Text requirement of section 3 is applicable to these copies of the Document, then if the Document is less than one quarter of the entire aggregate, the Document's Cover Texts may be placed on covers that surround only the Document within the aggregate. Otherwise they must appear on covers around the whole aggregate.

8. TRANSLATION

Translation is considered a kind of modification, so you may distribute translations of the Document under the terms of section 4. Replacing Invariant Sections with translations requires special permission from their copyright holders, but you may include translations of some or all Invariant Sections in addition to the original versions of these Invariant Sections. You may include a translation of this License provided that you also include the original English version of this License. In case of a disagreement between the trans-

lation and the original English version of this License, the original English version will prevail.

9. TERMINATION

You may not copy, modify, sublicense, or distribute the Document except as expressly provided for under this License. Any other attempt to copy, modify, sublicense or distribute the Document is void, and will automatically terminate your rights under this License. However, parties who have received copies, or rights, from you under this License will not have their licenses terminated so long as such parties remain in full compliance.

10. FUTURE REVISIONS OF THIS LICENSE

The Free Software Foundation may publish new, revised versions of the GNU Free Documentation License from time to time. Such new versions will be similar in spirit to the present version, but may differ in detail to address new problems or concerns. See <http://www.gnu.org/copyleft/>.

Each version of the License is given a distinguishing version number. If the Document specifies that a particular numbered version of this License "or any later version" applies to it, you have the option of following the terms and conditions either of that specified version or of any later version that has been published (not as a draft) by the Free Software Foundation. If the Document does not specify a version number of this License, you may choose any version ever published (not as a draft) by the Free Software Foundation.

ADDENDUM: How to use this License for your documents

To use this License in a document you have written, include a copy of the License in the document and put the following copyright and license notices just after the title page:

Copyright (c) YEAR YOUR NAME. Permission is granted to copy, distribute and/or modify this document under the terms of the GNU Free Documentation License, Version 1.1 or any later version published by the Free Software Foundation; with the Invariant Sections being LIST THEIR TITLES, with the Front-Cover Texts being LIST, and with the Back-Cover Texts being LIST. A copy of the license is included in the section entitled "GNU Free Documentation License".

If you have no Invariant Sections, write "with no Invariant Sections" instead of saying which ones are invariant. If you have no Front-Cover Texts, write "no Front-Cover Texts" instead of "Front-Cover Texts being LIST" likewise for Back-Cover Texts.

If your document contains nontrivial examples of program code, we recommend releasing these examples in parallel under your choice of free software license, such as the GNU General Public License, to permit their use in free software.